

RECENZÍÓK

BALLA Tibor

Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban

A két világháború között a központi hatalmak katonai köreiből élt az a nézet, mely szerint a Német Császárság és az Osztrák-Magyar Monarchia haderejét nem a frontokon verték meg, hanem a hátszói gondok idézték elő a katonai vereséget. Ez a vélemény részgazságot tartalmazott csupán, hiszen a haderőn belüli fegyelem fellazulása, az utánpótlás hiányosságai a konkrét katonai vereséget is előidézték. Az azonban igaz volt, hogy mindez a hátszói teherbíró képességéből fakadt. Nevezetesen a központi hatalmak potenciálja mérsékeltebbnek bizonyult, mint az entente potenciál. Ebből fakadóan a központi hatalmak márt akkor elvesztették a háborút, amikor nem sikerült azt gyorsan befejezni. Ettől fogva már „csupán” az lehetett a kérdés, hogy milyen mértékű veszteségek árán, s milyen súlyos vereséget szenvednek a német és az osztrák-magyar csapatok.

Az Osztrák-Magyar Monarchia azonban nem adta fel egykönnyen a harcot. Megkísérelte a haderő bevonásával elfojtani a hátszói elégedetlenségeket. Ez azonban egy lefelé irányuló spirálba kényszerítette a dunai monarchiát. A frontokról egyre több megbízható katonát kellett elvonni a hátszói feladatok teljesítésére, amely a katonai helyzet romlásához vezetett, ami pedig súlyosította a hátszói állapotokat, amelynek a rendezése érdekében pedig újabb assistance alakulatokat kellett létrehozni, amely viszont megint csak a frontokat gyengítette stb.

A fegyverszünet sem hozott megállapodást a helyzetre, hiszen a tömegesen hazatérő katonák lefegyverzése nem kis gondot okozott. A fegyverben tartásuk azonban lehetetlen volt, pedig az lett volna az egyetlen lehetséges útja a kisenente határtalan étvágya megfékezésének. A tanulmány a HABSURG-monarchia összeomlásának karhatalmi aspektusait vizsgálja a Magyar Királyság területén.

ERNYES Mihály

Szerb impérium Baranyában 1918–1921

Az első világháború nyomán megnövekedett étvágyú szerb impérium dicstelen mesterkedéseiről rántja le a leplet művében a szerző. A levéltári dokumentumok és korabeli források felhasználásával készített alkotás egyértelművé teszi, hogy a bevonuló szerb csapatok célja a térség kifosztása, a lakosság megfélemlítése, a magyarság üldözése volt. Mindezt kétszínű módon, ugyanakkor leplezetlenül, nyers erő alkalmazásával, az erkölcsi és jogi normák mellőzésével valósították meg a gyilkosságoktól sem visszariadva.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc

Adatok a karhatalom történetéhez

A szerzőpáros dolgozatában 1956–1957-re kiterjedően vizsgálta a Kádár rendszer karhatalmi szervezetét. Ennek során – korabeli dokumentumok hasznosításával – rekonstruálták a testület létrejöttét és szervezeti felépítését, létszámát, fegyverzetét, a pártállam hatalmi viszonyaiban betöltött szerepét. Figyelemre méltó a tevékenység vizsgálata melynek során a konkrét eseményeket és a karhatalmi reakciókat vette számba a szerzőpáros. A magyar pártállam története sajátos időszakának, speciális rendvédelmi tevékenységét igyekeztek feltárni a szerzők. A dolgozat négy alapvető körülményt tesz nyilvánvalóvá.

Az 1956-os magyar forradalmat és szabadságharcot likvidáló idegen állam haderejének árnyékában volt képes a karhatalmi erő létrejönni, amelynek a célja a maradék magyar ellenállás felszámolása volt.

A karhatalmi erők közvetlen irányítását kezdettől és folyamatosan a hatalomba visszasegített párt látta el. A karhatalom hivatalosan ugyan az állam részét képezte és az állam tartotta fenn, a gyakorlatban azonban – a teljes államapparátust felügyelő – párt irányítása alatt állt.

A karhatalom lényegében a szovjet gyakorlaton nyugvó tapasztalatok átvételét és alkalmazását jelentette. Egyben pedig hosszú távon meghatározta a magyar rendvédelmi rendszer fejlődésének az irányát. Az 1956–1957-ben kialakult struktúra – a magyarországi fejlődéshez igazodó módosításokkal ugyan – lényegét tekintve azonban a rendszerváltásig változatlanul működött.

A karhatalom alapító tagjai tekintetében új réteggel gyarapították a szocializmus uralkodó osztályát, abban az értelemben, hogy számukra előjogokat biztosítottak. Ezen jogokat pedig részlegesen kiterjesztették a leszármazottakra is, sajátos XX. századi előjogrendszert létrehozva.

KÁLMÁN Zsolt

Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig

A szerző korabeli dokumentumokra és eseményekre alapozva igyekezett rekonstruálni a dualizmuskori bűnügyi helyzetét. A vizsgált időszakban a mainál sokkal nagyobb területet fedett be az eredeti vegetáció és a megye lakossága is kevesebb volt mint a XXI. század elején. A szerző állásfoglalása szerint pedig a bűnügyi helyzet jobb volt a jelenleginél. A bűncselekmények jellege, a gazdasági, társadalmi környezet és a lakosság morális állapota lényegesen eltért a harmadik évezred elején tapasztalható viszonyoktól. A kiegyezéstől az első világháborúig jelentős mértékben változtak a bűnelkövetési módszerek valamint a bűnüldözők tevékenysége. A bűnüldözésben a legjelentősebb szervezet a Magyar Királyi Csendőrség volt, amelynek tevékenysége meghatározó módon formálta a megye bűnügyi helyzetét.

PARÁDI József

A csendőrség magyarországi története

A szerző tanulmányában végigkíséri a szervezet magyarországi történetét. A francia indíttatású testület olasz-osztrák közvetítéssel érkezett a Kárpát-medencébe és a polgári állam berendezkedésének a részeként honosodott meg, kezdetben a neoabszolútizmus, majd a polgári demokrácia magyar államának rendvédelmi szervezeteként. A testületnek napjainkban is példa értékű műhatatlan érdemei vannak a polgári közbiztonság megteremtésében és fenntartásában Magyarországon. A csendőrséget a Magyar Királyság területén három ízben oszlatták fel. Mindhárom alkalommal deklaráltak politikai okok miatt. Az első két feloszlítás után azonban visszaállították a szervezetet a polgári állam reorganizálása során. A harmadik alkalommal azonban – mivel a cél a polgári magyar állam felszámolása volt – eltekintettek a magyar polgári állam egyik legerősebb támaszának az újjászervezésétől.

PARÁDI József**A rendvédelem védelmében**

Magyarországon a rendvédelem-, rendvédelem-történet fogalom mintegy két évtizedes múltra tekint vissza. Ezen időszak alatt elterjedt a köznyelvben, használja a törvényalkotás. Ellenzői, illetve átértelmezői is akadtak, azonban a döntő többség passzív várakozással tekint a rendvédelem diszciplínájára. A 90-es években megindult a rendvédelem-történet művelése, melynek számos eredménye született. Első ízben került sor nemzeti rendvédelmünk 1100 éves történetének feltárására és publikálására. Erre alapozva több felsőoktatási intézményben is bevezették e tárgy oktatását. A rendvédelem-történet művelése során pedig bizonyos mértékig tisztázódtak a rendvédelem kontúrjai is. A rendvédelem kifejezést támadóik igyekeztek – a kifejezést létrehozók és használók szándékától és gyakorlatától eltérő – olyan tartalommal felruházni a fogalomkör, amelyet könnyen támadhatnak. Önmagukat ezáltal az egyetlen helyes gondolkodás és terminológia letéteményeseként tüntették fel. Ez a fajta magatartás a politika és az ideológia szférájában ismert, azonban a tudományban nincs helye. A tanulmány a rendvédelem-történetet a rendészet kifejezéssel felváltani szándékozó lobby csoport által képviselt téveszméket cáfolja.

SOM Krisztián**A Magyar Királyi Folyamország (határ)átléptető bélyegzői**

A magyar határőrizet-történet érdekes színfoltja a Magyar Királyi Folyamország határőrizeti tevékenysége. A Magyar Királyság vízi határszakaszainak őrzése céljából a kezdetektől hoztak létre szervezeteket. A polgári magyar állam határőrizeti struktúrájában azonban nem állítottak fel önálló vízi határőrizeti testületet. A történelmi Magyarország határai közül a szerb-magyar határszakasz volt olyan vízi határ, amely egybe esett az Osztrák-Magyar Monarchia határaival, így – mint vízi határ – őrzésköteles volt. Ezen határszakaszon a határvonal őrzését és a kishatárforgalom ellenőrzését a határszéli csendőrség látta el. A távolsági határforgalmat pedig a Magyar Királyi Határrendőrség felügyelte. A zöld határ őrizetben azonban részt vettek a Magyar Királyi Pénzügyőrségnek az érintett határszakasz mentén működő alakulatai is, mivel ez a határszakasz vámköteles volt. A katonai határőrizetre történő felkészülés során – amikor a területileg illetékes hadtestparancsnokságok képviselői a határőrizeti testületekkel egyeztetve tervet dolgoztak ki – a katonai határőrizetre történő áttérés előkészítése kapcsán szerelték fel a polgári magyar határőrizet időszakában első ízben a magyar határőrizeti szervek egyikét a Magyar Királyi Pénzügyőrség vízi határszakasszal rendelkező alakulatait, gyorsjárású és sekély merülésű motorcsónakokkal. Az első világháború után pedig a vízi határvonalak ellenőrzését és azokon a határátléptetés feladatait a Magyar Királyi Folyamország kapta meg.

SUBA János**Magyarország területi integritásának helyreállítása 1919–1920**

A szerző az első világháború vesztes országának a Magyar Királyságnak az ellenséges csapatok által történő megszállását és a megszálló csapatok demarkációs vonal mögé vonásának folyamatát írja le gazdag levéltári adatokra alapozva. Az írásból kiderül, hogy a környező nemzetek uralkodó osztályai milyen feneketlen étvágyal vetették rá magukat a Magyar Királyságra. Mérhetetlen hódítási vágyukat szövetségeseik félelmei akadályozták csupán, akik saját zsákmányukat féltették szövetségeseiktől. Végül is az entente vezető államainak kellett megálljt parancsolni a Magyar Királyság kifosztásában és az ország területének elrablásában mértéket nem ismerő országok vezetői számára. A szerző ugyan nem utal rá, de a sorok közül kiolvasható, hogy minden bizonnyal másképp alakult volna Magyarország sorsa, ha sikerül jelentősebb ellenállást kifejteni a cseh-szlovák, román és szerb csapatokkal szemben. A HORTHY Miklós körül kialakuló nemzeti hadsereg egyfajta stabilitást, illetve az entente által is elismert és támogatott alternatívát jelentett az ellenséges megszálló csapatokkal szemben.

SUBA János**Magyarország trianoni határának térképei 1920–1925.**

A szomszédos államok között akkor jó a viszony, ha az államok területi kiterjedése egyértelmű és ismert. Ezért rögzítik a határvonalat. A rögzítés történhet leírásokban, térképen, a térben pedig határjelekkel. A határjelekkel történő rögzítésnek az a célja, hogy az államhatárt „láthatóvá” tegye. A térképen való rögzítés a z írásos formák közül a legfontosabb. A térkép egyik információja a határ. A természetben ennek töréspontjait határjelek testesítik meg, amelyet a térképen is jelölnek. Így a határ-térképeken a legfontosabb elem a határjelek, és az ezeket összekötő határvonal pontos ábrázolása. A határjeleket kis kiterjedésű pontszerű jelképekkel ábrázolják. E jelforma kis kiterjedése és változatossága lehetővé teszi, a határjelek, és háromszögletű pontok (típus) minőség szerinti ábrázolását. Míg a határvonalat (alaprajzhű) vonalszerű elemekkel ábrázolják. Így a határvonalak méretarányosan visszaadhatók, ez lehetővé teszi az egzakt kartometria munkákat. Magyarország trianoni határszakaszait különböző méretarányú, és szelvényezésű határtérképekkel fedték el.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő**Airborne troops in the context of public security**

The new development of counterterrorist units are organized within a country's national army, more specifically on army bases where deep reconnaissance and special force units are also based. This is related to having air assault capabilities – the use of helicopter and parachute airborne operations, which is becoming a requirement for the greater mobility of small but highly professional troops that are now employed in counterterrorist operations. During the Second World War airborne troops employed for or in relations to fighting counterterrorism within the realms of public security. We would regard as such any operation that would have involved the freeing or capturing of incarcerated or protected individuals, the blocking of unconventional forces or the occupation of towns or territories to control public security.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő**Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban**

A terrorelhárító alakulatok újabb szervezet-fejlesztési irányzata szerint azokat az alkalmazó ország hadseregének szervezetén belül hozzák létre, rendszerint a mélységi felderítő és különleges műveleti alakulatok bázisán. Ez összefügg a légideszant – helikopteres légimozgékony vagy ejtőernyős – képességgel, ami egyre inkább követelményként jelentkezik a kis, professzionális csoportok nagy mozgékonyágát igénylő terrorelhárító tevékenységénél. A légideszant alakulatok második világháborús alkalmazása folyamán rendvédelemmel és a terrorizmus elleni harccal kapcsolatos, vagy ahhoz kötődő feladatokat is végre-

hajtottak. Ilyennek tekinthetők őrzött és védett személy vagy személyek kiszabadítása illetve elfogása, irreguláris erők blokkírozása és felszámolása, városok és területek rendészeti célú megszállása.

VEDÓ Attila

Magyarország államhatárának megjelölése 1947-től napjainkig

A tanulmány sorozat alapvető rendeltetése, hogy bemutassa az érdeklődő olvasónak a Magyar Köztársaság államhatárát jelölő határjeleket, azok fejlődéstörténetét, elhelyezését és pontos műszaki paramétereit.

A három dolgozathoz álló tanulmány sorozat három nagy történeti egységben tárgyalja az államhatár megjelölésének és a határjelek alkalmazásának történeti kérdéseit. Az első tanulmány a Magyar Királyság államhatárjeleinek alakulását a kiegyezéstől a trianoni békediktátumig ismerteti. A második tanulmány a trianoni és a párizsi békediktátum közötti időszak magyar államhatárjeleinek változásait tárgyalja. A harmadik tanulmány pedig az 1947. február 10-től napjainkig terjedő időszakot öleli fel különös figyelmet szentelve az 1989–1990 után beállt változásokra. Minden tanulmány az adott történelmi kor politikai eseményeinek érintőleges ismertetésével, és ezeknek az államhatárra és a határmegjelölésre gyakorolt hatásaival kezdődik, bemutatva a munkálatok műszaki színvonalát és az alkalmazott megoldásokat. E rövid bevezető után az egyes viszonylatok határ-megjelölési munkálatainak és határjeleinek elemző bemutatása következik. A határjelek leírása a magyar-szlovák-osztrák hármashatárjelről kiindulva viszonylatonként az óramutató járásával ellentétes irányban, a magyar-szlovák államhatár határjeleinek ismertetésével zárul. Ennek megfelelően minden határszakasz bemutatása az adott hármashatárjel, és az alkalmazott további határjelek leírására tagozódik. A dolgozatok szöveges része az egyes határjelek pontos műszaki paramétereivel csak említés, illetve általános leírás szintjén foglalkozik, képes mellékletek hiányában azokat szemléletesen érzékeltetni nem lehet.

Az eredeti tudományos diákköri dolgozat, melynek továbbfejlesztésén a tanulmányok alapulnak a Földmérési és Távérzékelési Intézet Államhatárügyi Osztály segítőkész munkatársainak jóvoltából gazdag képi és vázlatrajzi adatbázissal rendelkezik, melyet reményeim szerint rendszerezve, papír alapon vagy elektronikus formában a közeljövőben közzétehetek.